

Sygn. akt I CSK 505/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 maja 2013 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Mirosław Bączyk (przewodniczący)
SSN Zbigniew Kwaśniewski (sprawozdawca)
SSN Agnieszka Piotrowska

Protokolant Ewa Krentzel

w sprawie z powództwa G. H.

przeciwko A. B.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 17 maja 2013 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego

od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 16 lutego 2012 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok w punktach I (pierwszym) w części
zasądzającej kwotę 123.198 zł i III (trzecim) i w tym zakresie
przekazuje sprawę Sądowi Apelacyjnemu do ponownego
rozpoznania i orzeczenia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Pozwem z dnia 11 grudnia 2006 r. powód wniósł o zasądzenie solidarnie od pozwanych A. B. i A. B. kwoty 150.000 zł z weksla in blanco wystawionego przez pierwszego z pozwanych i poręczonego przez drugiego z nich.

W dniu 10 stycznia 2007 r. Sąd Okręgowy wydał nakaz zapłaty.

Kolejnym pozwem z dnia 11 stycznia 2007 r. powód wniósł o zasądzenie jedynie od pozwanego A. B. kwoty 126.054 zł oraz kwoty 26.471,34 zł tytułem skapitalizowanych odsetek. Wskazał, że pozwany zawarł z nim w dniu 14 lutego 2002 r. umowę pożyczki kwoty 30.000 USD z zastrzeżeniem zwrotu do dnia 14 maja 2002 r., co nie nastąpiło.

Zarządzeniem przewodniczącego z dnia 11 stycznia 2008 r. połączono obie sprawy do łącznego rozpoznania.

Wyrokiem z dnia 15 września 2010 r. Sąd Okręgowy oddalił zarówno powództwo o zapłatę kwoty 150.000 zł dochodzonej z weksla, jak i powództwo o zapłatę kwoty 126.054 zł, wraz z odsetkami w wysokości 26.471,34 zł, dochodzonych z umowy pożyczki kwoty 30.000 USD.

Sąd ten uznał nieważność weksla spowodowaną niedopuszczalnym wpisaniem przez posiadacza weksla późniejszej daty jego wystawienia od rzeczywistej daty wystawienia. Oddalenie powództwa o zapłatę żądanej kwoty polskich złotych dochodzonej z tytułu umowy pożyczki Sąd I instancji uzasadnił brakiem skutecznego zastrzeżenia w umowie pożyczki spłaty pożyczki w walucie polskiej, określonej przez Sąd jako przewalutowanie kwoty 30.000 USD. Żądanie zasądzenia jej równowartości w PLN ocenił jako sprzeczne z zasadą nominalizmu i walutowości ocenianymi na datę powstania (2002 r.) tego zobowiązania.

Powód zaskarżył apelacją wyrok Sądu I instancji tylko w części oddalającej powództwo o zapłatę kwoty 126.054 zł, domagając się w tej części jego zmiany przez zasądzenie od pozwanego A. B. ostatnio wymienionej kwoty złotych polskich.

Sąd Apelacyjny uwzględnił w znacznej części apelację powoda w ten sposób, że wyrokiem reformatoryjnym z dnia 16 lutego 2012 r. zasądził na jego

rzecz od pozwanego A. B. kwotę 123.198 zł i oddalił powództwo w zakresie kwoty 2.856 zł, znosząc wzajemnie między stronami koszty postępowania.

W uzasadnieniu wyroku Sąd drugiej instancji stwierdził, że podziela i przyjmuje za własne w większości prawidłowo dokonane ustalenia faktyczne, w odniesieniu do roszczenia dochodzonego z umowy pożyczki. Za wadliwe uznał jednak ustalenie Sądu pierwszej instancji, że między stronami nie było porozumienia o możliwości spełnienia świadczenia w walucie polskiej, pomimo pożyczania kwoty w walucie obcej, co skutkowało błędną oceną, że powód nie był uprawniony do domagania się zapłaty kwoty w złotych polskich, odpowiadającej równowartości 30.000 USD.

W ocenie Sądu drugiej instancji, strony zawierając umowę pożyczki 30.000 USD dopuszczały możliwość jej spłaty w walucie polskiej, skoro w tej walucie zabezpieczyły jej spłatę przez wystawienie weksła, do wypełnienia którego kwotą 150.000 zł pozwany upoważnił brata A. B., występującego jednocześnie w roli awalisty. Z tego powodu Sąd II instancji uznał, że powód był uprawniony do żądania zwrotu pożyczonej kwoty w walucie polskiej, a problemem jest jedynie określenie przelicznika waluty, który należy zastosować.

Uznając brak podstaw do zastosowania art. 358 § 1 i § 2 k.c. do stanów faktycznych zaistniałych przed ich wejściem w życie, Sąd Apelacyjny uznał, że przeliczenia pożyczonej kwoty należy dokonać wg kursu średniego z umówionego dnia jej zwrotu, a nie z daty udzielenia pożyczki, skoro pożyczki udzielono w walucie obcej i umówiono się, że co do zasady w tej walucie zostanie ona zwrócona. Sąd odwoławczy zastosował kurs średni USD z daty umówionego zwrotu pożyczki i ustalił, że równowartość kwoty 30.000 USD wg kursu z tej daty stanowi kwota 123.198 zł, którą zasądził na rzecz powoda, oddalając powództwo w dalej idącym zakresie, tj. co do kwoty 2.856 zł.

Pozwany A.B. zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w części zasądzającej od niego kwotę 123.198 zł oraz znoszącej między stronami koszty postępowania, a także w części zasądzającej od pozwanego na rzecz powoda zwrot kwoty 9003 zł z tytułu kosztów postępowania apelacyjnego.

Skargę kasacyjną pozwany oparł na obu podstawach kasacyjnych, domagając się uchylecia wyroku w zaskarżonych częściach i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej skarżący zarzucił naruszenie, przez niewłaściwe zastosowanie:

- art. 56 k.c. wskutek uznania, że zaciągnięcie zobowiązania wekslowego w złotych polskich, zabezpieczającego pożyczkę w walucie obcej, wywołuje skutek w postaci zgody wystawcy weksla na tzw. przewalutowanie jego zobowiązania z umowy pożyczki, zabezpieczonej tym wekslem, z waluty obcej na walutę polską;

- art. 60 k.c. w następstwie uznania, że czynność prawna zaciągnięcia zobowiązania wekslowego w walucie polskiej przez wystawcę weksla i zarazem pożyczkobiorcę jest oświadczeniem woli wyrażającym zgodę stron umowy pożyczki na przewalutowanie zobowiązania wynikającego z tej umowy;

- art. 76 k.c. wskutek uznania, że wystawienie weksla własnego in blanco z wpisaną kwotą waluty polskiej skutkowało zmianą umowy pożyczki w zakresie określenia waluty, w której pożyczka ma być zwrócona, chociaż w umowie pożyczki zastrzeżono jej zmiany w formie pisemnej pod rygorem nieważności, a powód nie wyraził w formie pisemnej zgody na zmianę tej umowy.

Zarzuty skarżącego mieszczące się w ramach drugiej podstawy kasacyjnej obejmują naruszenie następujących przepisów postępowania, mogące mieć istotny wpływ na wynik sprawy:

- art. 378 § 1 k.p.c. w zw. z art. 368 § 1 pkt 1 k.p.c. przez brak odrzucenia apelacji powoda pomimo niewskazania podmiotowych granic zaskarżenia;

- art. 379 pkt 1 k.p.c. przez brak odrzucenia apelacji powoda, pomimo że wobec uprawomocnienia się wyroku w części dotyczącej oddalenia roszczeń wekslowych, niedopuszczalna była droga sądowa do dochodzenia roszczeń ze stosunku podstawowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga kasacyjna zasługiwała na uwzględnienie wobec trafności niektórych spośród zgłoszonych w niej zarzutów.

Chybione okazały się oba zarzuty zgłoszone w ramach drugiej podstawy kasacyjnej.

Objęty zarzutem naruszenia art. 378 § 1 k.p.c. określa jedynie granice rozpoznania sprawy przez Sąd drugiej instancji oraz obowiązek tego Sądu wzięcia z urzędu pod uwagę – w granicach zaskarżenia – nieważności postępowania. Przepis ten nie może więc zostać naruszony przez brak odrzucenia apelacji dotkniętej – zdaniem skarżącego – brakiem formalnym w postaci niewskazania podmiotowych granic zaskarżenia, ponieważ podstawą odrzucenia apelacji przez Sąd drugiej instancji jest art. 373 k.p.c., a nie art. 378 § 1 k.p.c. Jedynie marginesowo można wspomnieć, że apelacja powoda nie była dotknięta zarzuconym przez pozwanego brakiem. Powód zaskarżył apelacją wyrok jedynie w części oddalającej jego powództwo o zapłatę kwoty 126.054 zł, a więc żądanej ze stosunku podstawowego, powstałego w wyniku zawarcia umowy pożyczki. W tym przedmiocie powód dochodził pozewem z dnia 11 stycznia 2007 r. zapłaty jedynie od jednego pozwanego – A. B. Nietrafny był zatem zarzut tegoż pozwanego, że apelacja powoda dotknięta była brakiem przez niewskazanie podmiotowych granic zaskarżenia, skoro powód zakwestionował apelacją orzeczenie oddalające powództwo wyłącznie wobec tego pozwanego, wobec którego zostało ono skierowane.

Również nietrafny okazał się zarzut naruszenia art. 379 pkt 1 k.p.c. przez brak odrzucenia apelacji, wobec bezzasadnego wiązania przez skarżącego uprawomocnienia się wyroku w części dotyczącej roszczeń wekslowych jako skutkującego niedopuszczalnością dochodzenia roszczeń ze stosunku podstawowego, tj. powstałego w wyniku zawarcia umowy pożyczki. Skarżący błędnie utożsamia stan powagi rzeczy osądzonej z niedopuszczalnością drogi sądowej, podczas gdy są to dwie odrębne przesłanki, których wystąpienie i to każdej z osobna skutkuje nieważnością postępowania (art. 379 pkt 1 i pkt 3 k.p.c.). Tymczasem prawomocne rozstrzygnięcie oddalające roszczenia dochodzone z weksla nie skutkuje powstaniem stanu powagi rzeczy osądzonej w odniesieniu do roszczeń wywodzonych z zabezpieczonej tym wekslem umowy pożyczki, ponieważ nie

występuje ani podmiotowa ani przedmiotowa tożsamość obu tych roszczeń, dochodzonych z różnych stosunków prawnych.

Ponadto nie ma żadnych prawnych podstaw do przyjęcia, aby niedopuszczalna była droga sądowa dla dochodzenia roszczeń zmierzających do wykonania umowy pożyczki, i to nawet wówczas, gdy roszczenia dochodzone z weksla, mającego zabezpieczać wykonanie tej umowy, zostały prawomocnie oddalone.

W tym stanie rzeczy, wobec bezzasadności zarzutów mieszczących się w ramach drugiej podstawy kasacyjnej, oceny zarzutów naruszenia wskazanych przepisów prawa materialnego należało dokonać z uwzględnieniem ustalonego stanu faktycznego, przyjętego za podstawę rozstrzygnięcia przez Sąd drugiej instancji.

Zasadnym okazał się natomiast zarzut naruszenia art. 56 k.c. wskutek jego niewłaściwego zastosowania, skutkującego błędnym uznaniem Sądu Apelacyjnego (s. 10 uzasadnienia), że zaciągnięcie przez pozwanego zobowiązania wekslowego w złotych polskich, mającego zabezpieczać spłatę pożyczonej kwoty, oznacza, że strony umowy pożyczki dopuszczały w ten sposób możliwość jej spłaty w walucie polskiej. Tymczasem przepis art. 56 k.c. przewiduje wystąpienie szerokiego spectrum skutków, poza wyrażonymi w czynności prawnej, ale wywołanych tożsamą a więc tą właśnie czynnością prawną. Tymczasem czynność wystawienia weksla, kreująca zobowiązanie wekslowe oraz czynność prawna w postaci zawarcia umowy pożyczki to dwie odrębne, chociaż niekiedy funkcjonalnie powiązane ze sobą, czynności prawne, a skutki wynikające z każdej z nich nie mają automatycznego przełożenia na treść każdego z obu stosunków obligacyjnych. Takiej możliwości nie stwarza art. 56 k.c., wbrew stanowisku zaprezentowanemu w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

Uzasadnienie przez skarżącego zarzutu naruszenia art. 60 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie nie pozwala na uznanie go za trafny. Przepis art. 60 k.c. określa możliwe sposoby wyrażania woli przez osoby dokonujące czynności prawnej, nie jest on natomiast przepisem stanowiącym podstawę dokonywania wykładni odnośnie do treści złożonych przez te osoby oświadczeń woli.

Tymczasem skarżący błędnie uzasadnia zarzut naruszenia art. 60 k.c. uznaniem przez Sąd drugiej instancji, że zaciągnięcie zobowiązania wekslowego w walucie polskiej stanowiło o wyrażaniu zgody przez strony umowy pożyczki na zmianę postanowienia tej umowy, polegającą na uzgodnieniu spełnienia przez pożyczkobiorcę obowiązku zwrotu pożyczonej kwoty w innej walucie, aniżeli ta, w której pieniądze pożyczono.

Uzasadnienie przez skarżącego tego zarzutu zdaje się więc wskazywać na niezastosowanie przez Sąd odwoławczy art. 65 § 2 k.c., ale przepis ten nie został wskazany w skardze kasacyjnej jako objęty zarzutem naruszenia, a Sąd Najwyższy rozpoznaje skargę kasacyjną w granicach zaskarżenia oraz w granicach podstaw (art. 398¹³ § 1 k.p.c.). Jest oczywistym, że reguły określania sposobów wyrażania woli przez osoby dokonujące czynności prawnej, oraz badania treści (dokonywania wykładni) złożonych przez nie oświadczeń woli to dwie odrębne kwestie jurydyczne, których nie należy ze sobą utożsamiać ani traktować zamiennie. Pierwszą z nich reguluje art. 60 k.c., natomiast drugą – art. 65 § 1 i 2 k.c. Wobec powyższego zarzut pozwanego naruszenia art. 60 k.c. należało uznać za chybiony w świetle zaprezentowanego jego uzasadnienia.

Natomiast zasadnym okazał się zarzut naruszenia art. 76 zd. pierwsze k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie.

Z bezspornych ustaleń zaaprobowanych przez Sąd Apelacyjny w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku (s. 9) wynika, że strony umowy pożyczki uzgodniły w § 8 tej umowy dokonywanie jej zmian w formie pisemnej zastrzeżonej pod rygorem nieważności, a ponadto że pozwany miał zwrócić powodowi pożyczoną kwotę 30.000 USD również w walucie obcej.

W tej sytuacji uznanie przez Sąd Apelacyjny, że strony umowy pożyczki porozumiały się co do możliwości dokonania spłaty pożyczonej kwoty w walucie polskiej, bez wskazania dowodu na okoliczność dochowania wymaganej formy dla dokonania takiej zmiany umowy pożyczki, dowodzi naruszenia art. 76 zd. 1 k.c. przez jego niezastosowanie. Trafnie wywodzi skarżący, że zmiany takiej, w wymaganej umową formie pisemnej, musiałyby dokonać obie strony umowy pożyczki, a zatem samo tylko zaciągnięcia przez jedną z nich (pozwanego)

zobowiązania wekslowego o określonej treści nie mogło skutkować dokonaniem skutecznej zmiany postanowień umowy pożyczki, w przedmiocie określenia innej waluty, w której miałby nastąpić zwrot pożyczonej przez pozwanego kwoty 30.000 USD.

W tej sytuacji, wobec zasadności zarzutów naruszenia art. 56 k.c. i art. 76 zd. pierwsze k.c., Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. a o kosztach postępowania kasacyjnego na podstawie art. 108 § 2 k.p.c.